

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Γ΄ Λυκείου

Τίτλος:

Κοιτώντας το χθες με μάτια του σήμερα στη λογοτεχνία και την ιστορία

Συγγραφή: ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΣΑΡΜΠΙΑΝΗ

Εφαρμογή: ΕΥΓΕΝΙΑ ΤΣΙΟΥΠΑΗ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Θεσσαλονίκη 2015

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2. 5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνια 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Κοιτώντας το χθες με μάτια του σήμερα στη λογοτεχνία και την ιστορία

Εφαρμογή σεναρίου

Ευγενία Τσιουπλή

Δημιουργία σεναρίου

Παρασκευή Σαρμπάνη

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Λογοτεχνία

Τάξη

Γ΄ Λυκείου

Σχολική μονάδα

2^ο ΓΕΛ Κιλκίς

Χρονολογία

27-3-2015 έως 7-5-2015

Διδακτική/θεματική ενότητα

—

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

6 ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: ψηφιακή τάξη, Google Drive.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Στο παρόν σενάριο, κατά τη διάρκεια εφαρμογής του στην τάξη αξιοποιήθηκε η ομαδοσυνεργατική μέθοδος διδασκαλίας και σε μικρότερο βαθμό η δασκαλοκεντρική. Υπήρχε εμπειρία στην ομαδοσυνεργατική μέθοδο από την πλευρά της εκπαιδευτικού (από τη διδασκαλία ερευνητικών εργασιών στην Α΄ και Β΄ τάξη του Λυκείου) και υπήρχε και το αντίστοιχο υπόβαθρο στο να λειτουργήσουν συνεργατικά οι μαθητές.

Η υλικοτεχνική υποδομή της σχολικής μονάδας ήταν επαρκής, καθώς υπήρχε εργαστήριο πληροφορικής, διαθέσιμοι φορητοί υπολογιστές και βιντεοπροβολείς. Η εκπαιδευτικός και οι μαθητές ήταν εξοικειωμένοι με το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου και με το πρόγραμμα δημιουργίας παρουσιάσεων. Η αναζήτηση στο διαδίκτυο ήταν κάτι απολύτως γνωστό σε όλους, για αυτό το βάρος δόθηκε στην αξιολόγηση των ιστοσελίδων που επισκεφθήκαμε. Υπήρξε μία μικρή διαφοροποίηση στην ψηφιακή πλατφόρμα που χρησιμοποιήθηκε, καθώς υπήρχε ήδη ένα Google Drive ενεργό για την συγκεκριμένη τάξη και κρίθηκε σκόπιμο να διατηρηθεί.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Παρασκευή Σαρμπάνη, Κοιτώντας το χθες με μάτια του σήμερα στη λογοτεχνία και την ιστορία, Ιούλιος 2014.

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Πρόταση του συνταγμένου σεναρίου ήταν να εξεταστούν από κοινού αποσπάσματα από ιστορικά μυθιστορήματα που τοποθετούνται στο Βυζάντιο και τον Μεσαίωνα με ιστοριογραφικά κείμενα που ασχολούνται με τις περιόδους αυτές. Κατά την

εφαρμογή, όμως, προέκυψε η ανάγκη διαφοροποίησης/διεύρυνσης των κειμένων του αρχικού σεναρίου, προκειμένου αυτά να συμβαδίζουν με το μαθητικό πλαίσιο αναφοράς της Γ΄ Λυκείου. Έτσι, αξιοποιήθηκαν ιστοριογραφικά κείμενα που αναφέρονται στην περίοδο της Μικρασιατικής Καταστροφής, κυρίως κείμενα που προέρχονται από τα σχολικά εγχειρίδια ιστορίας. Στόχος ήταν να αναδειχθούν ο διαφορετικός τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζει το παρελθόν κάθε κείμενο –το λογοτεχνικό από τη μία και το ιστοριογραφικό από την άλλη– καθώς και οι διαφορετικές, σε κάθε περίπτωση, προτεραιότητες και στοχεύσεις.

Οι μαθητές, δουλεύοντας κατά κύριο λόγο σε ομάδες, συνήγαγαν τα χαρακτηριστικά του γραμματειακού είδους του ιστορικού μυθιστορήματος από τα αποσπάσματα που μελέτησαν, ενώ, στη συνέχεια, επαλήθευσαν τις εικασίες τους σε θεωρητικά κείμενα. Στο τελευταίο τμήμα της κυρίως φάσης οι μαθητές ασκήθηκαν στην εφαρμογή συγκεκριμένων κριτηρίων για την αξιολόγηση ιστοσελίδων με ιστορικό περιεχόμενο.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Από αρκετούς μελετητές το ιστορικό μυθιστόρημα θεωρήθηκε ότι έχει εγγενείς αδυναμίες που περιορίζουν τη λογοτεχνική του αξία. Συγχρόνως, υπήρξε από τη γένεσή του ένα κειμενικό είδος με μεγάλη λαϊκή δημοφιλία και τέτοιο παραμένει και σήμερα: από τα ιστορικά μυθιστορήματα που κατακλύζουν τις προθήκες των βιβλιοπωλείων αλλά και ως τους 300 και το *Περλ Χάρμπορ*, που, αν και ανήκουν σε διαφορετική καλλιτεχνική γλώσσα, συγγενεύουν με το κειμενικό είδος που μας απασχολεί εδώ.

Τι είναι αυτό που αναζητούν συγγραφείς και αναγνώστες στο παρελθόν: την καταφυγή σε ένα περασμένο άρα ασφαλές παρελθόν; Την αναβίωση στιγμών του παρελθόντος έτσι όπως τις «διαβάζουμε» σήμερα –στιγμές ένδοξης, περίλαμπρες, στιγμές που δικαιώνουν και αναβαπτίζουν το παρόν; Την ερμηνεία του παρόντος

μέσα από τις αναλογίες με το παρελθόν; Τη διατύπωση υπαρξιακών ερωτημάτων σχετικά με τον ρόλο της ιστορίας στη ζωή ανθρώπων και κοινωνιών; Ή τέλος αναζητούν ό,τι και σε ένα μυθιστόρημα που δεν είναι ιστορικό;

Από την άλλη, η ιστορική πληροφορία ή μάλλον, πολύ ευρύτερα, ο λόγος περί ιστορίας είναι περισσότερο άφθονος και πολύ περισσότερο «αποκεντρωμένος» από ό,τι στο παρελθόν· εκτός από την ακαδημαϊκή ιστορία και τη διαφορετικής στόχευσης παραφυάδα της, τη σχολική ιστορία, η ιστορική πληροφορία αντλείται σήμερα από τα τηλεοπτικά ντοκιμαντέρ, τα μη ακαδημαϊκά άρθρα στον τύπο, τις αφιερωματικές ιστοσελίδες στο διαδίκτυο, τις εκθέσεις στα μουσεία, τις ταινίες, τα ιστορικά μυθιστορήματα, τις τελετές αναβίωσης του παρελθόντος, τους δημόσιους εορτασμούς και τα ηλεκτρονικά παιχνίδια που εμπνέονται από γεγονότα του παρελθόντος. Χωρίς αυτό να επισημαίνεται ως πρόβλημα, είναι πάντως μια διαφορετική πρόκληση, για την οποία θα πρέπει να είναι προετοιμασμένοι οι μαθητές μας. Το διαδίκτυο τονίζει ακόμη περισσότερο την πραγματικότητα αυτή, παράγοντας και αναπαράγοντας ιστορικό λόγο με τρόπο πολυσχιδή και πολυπρισματικό.

Τα ερωτήματα που αναφέρονται παραπάνω μας απασχολούσαν κατά τη διάρκεια της εφαρμογής αυτού του σεναρίου, καθώς και άλλα όπως πού συναντιούνται η ιστορία με τη λογοτεχνία; Ποια είναι τα δικαιώματα της μιας έναντι της άλλης; Με ποιον τρόπο καθεμιά θέτει τα δικά της όρια και τους δικούς της στόχους; Με ποιον τρόπο η μια επηρεάζει την άλλη;

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με το σενάριο επιδιώχθηκε οι μαθητές να κατανοήσουν ότι:

- η διερεύνηση του παρελθόντος προτάσσει το αίτημα για αντικειμενικότητα, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει πως ο μελετητής της ιστορίας –είτε ως

συγγραφέας είτε ως αναγνώστης– απαλλάσσεται από την υποκειμενικότητά του,

- οι άνθρωποι του παρελθόντος δεν είναι χάρτινες καρικατούρες φτιαγμένες από χρονολογίες, αίτια και συνέπειες αλλά υπήρξαν και αυτοί άνθρωποι με τα δικά τους συναισθήματα, σκέψεις, επιθυμίες, πάθη.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Με το σενάριο επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να κωδικοποιήσουν τα βασικά χαρακτηριστικά των ιστορικών μυθιστορημάτων: χρονική απόσταση από τα γεγονότα, δευτερεύον ή πλαστό πρόσωπο σε θέση πρωταγωνιστή (ενίοτε και αφηγητή), προσπάθεια για ιστορική πιστότητα, αποτύπωση των ιδιαιτεροτήτων του παρελθόντος, επηρεασμός των κεντρικών χαρακτήρων και της αφήγησης από τα ιστορικά γεγονότα,
- να συνειδητοποιήσουν πως στο ιστορικό μυθιστόρημα ο συγγραφέας επιχειρεί τη δική του προσωπική ανάγνωση της ιστορίας.

Γνώσεις για την ιστορία

Με το σενάριο επιδιώχθηκε οι μαθητές¹:

- να προβληματιστούν σχετικά με το ότι και στα ιστοριογραφικά κείμενα υπάρχει επιλεκτική χρήση και ερμηνεία των πηγών, καθώς και ένας συγκεκριμένος αφηγητής με προσωπική οπτική γωνία επί των γεγονότων τα οποία αφηγείται,
- να προβληματιστούν σχετικά με την αντικειμενικότητα και την υποκειμενικότητα του ιστοριογραφικού κειμένου,
- να αντιμετωπίσουν κριτικά το σχολικό εγχειρίδιο της ιστορίας,

---

¹ Η αλλαγή της ιστορικής περιόδου αναφοράς δεν επηρέασε τη στοχοθεσία που προβλεπόταν στο συνταγμένο σενάριο.

- να υιοθετήσουν συγκεκριμένα κριτήρια για την αξιολόγηση των ιστορικών πληροφοριών που εντοπίζουν στο διαδίκτυο: ταυτότητα και στόχος του δημιουργού της ιστοσελίδας, τεκμηρίωση των παρεχόμενων πληροφοριών, δυνατότητα επικοινωνίας με τον δημιουργό της ιστοσελίδας και σχολιασμού του περιεχομένου, ενημερότητα και επικαιρότητα της ιστοσελίδας, ευκολία πλοήγησης.

Γραμματισμοί

Με το σενάριο επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να μπορούν να εντοπίζουν και να σχολιάζουν τον ιστορικό χώρο και χρόνο ενός ιστορικού μυθιστορήματος, τον αφηγητή και τον τρόπο που η ταυτότητά του επηρεάζει την αφήγηση,
- να μπορούν να εντοπίζουν σε ένα ιστορικό μυθιστόρημα τα στοιχεία εκείνα τα οποία στηρίζονται σε ιστορική τεκμηρίωση και τα στοιχεία που είναι προϊόν της δημιουργικής φαντασίας του συγγραφέα,
- να μπορούν να μετασχηματίσουν μια ιστοριογραφική αφήγηση σε μυθοπλαστική αφήγηση, πειραματιζόμενοι με τεχνικές της δημιουργικής γραφής και ακολουθώντας τις συμβάσεις του ιστορικού μυθιστορήματος,
- να μπορούν να εφαρμόζουν συγκεκριμένα κριτήρια για την αξιολόγηση των ιστοσελίδων με ιστορικές πληροφορίες.

Διδακτικές πρακτικές

Το σενάριο μοιράστηκε μεταξύ εργασίας σε ομάδες και συζήτησης στην ολομέλεια. Οι μαθητές, οργανωμένοι σε τετραμελείς ομάδες (το αρχικό σενάριο προέβλεπε τριμελείς, αλλά στην συγκεκριμένη τάξη ο αριθμός τέσσερα εξυπηρέτησε καλύτερα), ανέλαβαν να μελετήσουν λογοτεχνικά κείμενα και ιστοσελίδες με ιστορικό περιεχόμενο και να συναγάγουν τα δικά τους συμπεράσματα από τη μελέτη αυτή. Αναμενόταν με τον τρόπο αυτό να ασκήσουν τις δεξιότητές τους από τη μία, στην προσωπικά κατευθυνόμενη –χωρίς τη διαμεσολάβηση της διδάσκουσας ή

τουλάχιστον με μικρή μόνο παρέμβασή της– οικοδόμηση της γνώσης και από την άλλη, στη συνεργασία και την ανάληψη πρωτοβουλιών στο πλαίσιο μιας ομάδας.

Στη συζήτηση της ολομέλειας έγινε προσπάθεια να καλλιεργηθεί ο προφορικός λόγος των παιδιών και έτυχαν ενθάρρυνσης να διατυπώσουν όσο το δυνατόν στέρεη επιχειρηματολογία, να μάθουν να διαφωνούν, να υπερασπίζονται δημόσια τη δική τους θέση, να ακούν προσεκτικά τις απόψεις των άλλων, να ανασκευάζουν τις θέσεις τους, αν πείθονταν από τον λόγο των συνομιλητών τους.

Σε όλες τις φάσεις ο ρόλος της διδάσκουσας ήταν κατά το δυνατόν διακριτικός, αν και αυτό δεν επιτεύχθηκε στον επιθυμητό βαθμό, καθώς οι κατευθυντήριες γραμμές και η επαναφορά στο πλαίσιο του σεναρίου από την εκπαιδευτικό ήταν συχνότερα από το αναμενόμενο. Το συγκεκριμένο σενάριο υλοποιήθηκε τις τελευταίες εβδομάδες του έτους και οι μαθητές της Γ΄ Λυκείου μετά το Πάσχα, κατά τα ειωθότα, δεν παρακολουθούσαν το σχολικό πρόγραμμα. Έτσι, το σενάριο στο τέλος του τροποποιήθηκε ανάλογα με τον αριθμό των μαθητών και των μελών των ομάδων που βρίσκονταν στην τάξη.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Το σενάριο αυτό ξεκίνησε από τη διαπίστωση της συνεχούς παρουσίας του ιστορικού μυθιστορήματος στην ελληνική λογοτεχνία: από την έκδοση του *Ο αυθέντης του Μορέως* του Ραγκαβή το 1850 έως τους δέκα τίτλους ιστορικών μυθιστορημάτων που εκδόθηκαν ήδη από το ξεκίνημα του 2014, σύμφωνα με τη βάση της [Βιβλιονέτ](#), το ιστορικό μυθιστόρημα ως είδος κατέχει μόνιμη θέση στις προθήκες των βιβλιοπωλείων. Ας σημειωθεί, πάντως, πως η θεματική αξιοποίηση του παρελθόντος δεν αποτελεί αποκλειστικά ελληνικό φαινόμενο: το βραβείο Booker για το 2009 και το 2012 δόθηκε στη Χίλαρυ Μαντέλ, της οποίας και τα δύο βραβευθέντα [μυθιστορήματα](#) τοποθετούνται στην Αγγλία των Τυδώρ.

Η σχέση όμως με το παρελθόν και την ιστορία –έτσι όπως την πραγματευόμαστε μέσα και από τη λογοτεχνία– είναι ένα ζήτημα με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την τωρινή συγκυρία, και μάλιστα την ελληνική. Σε περιόδους κρίσης, ανακατατάξεων, υπαρξιακής επανεμφάνισης του συλλογικού εαυτού η ελληνική κοινωνία συστηματικά στρέφεται προς το παρελθόν και «το ιστορικό μυθιστόρημα βοηθά στην αναζήτηση του χαμένου υποκειμένου και της συλλογικής συνείδησης, αποτεινόμενο στο αναγκαστικά κατασκευασμένο παρελθόν» (Κοσμάς, 2002).

Στο συνταγμένο σενάριο προτεινόταν η ενασχόληση με την περίοδο του Βυζαντίου. Ωστόσο, παρόλο που οι μαθητές αναγνώρισαν τη γοητεία του Βυζαντίου, μέσα από τη συζήτηση που διεξήχθη στην αρχή της εφαρμογής, εξέφρασαν την επιθυμία να ασχοληθούν με γεγονότα της σύγχρονης νεοελληνικής ιστορίας, για τα οποία δήλωσαν ότι έχουν άγνοια. Άλλωστε, η νεότερη ιστορία είναι και το αντικείμενο μελέτης της *Ιστορίας Γενικής Παιδείας* της Γ΄ Λυκείου. Η περίοδος για την οποία η λογοτεχνική παραγωγή ήταν πλούσια και το ενδιαφέρον των μαθητών μεγάλο (και λόγω καταγωγής κάποιων εξ αυτών) ήταν η Μικρασιατική Καταστροφή, η οποία και επιλέχθηκε τελικά ως αντικείμενο μελέτης.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το ιστορικό μυθιστόρημα δεν εντάσσεται ως ξεχωριστή θεματική ενότητα στο ισχύον [Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών](#) για τη λογοτεχνία, ενώ και μέσα στο σχολικό εγχειρίδιο λογοτεχνίας της Γ΄ Λυκείου δεν περιέχεται κάποιο τέτοιο απόσπασμα. Το ιστορικό μυθιστόρημα στη νεοελληνική λογοτεχνία έχει συνδεθεί ιδιαίτερα τόσο με τον ρομαντισμό και την Παλαιά Αθηναϊκή Σχολή όσο και με τον ρεαλισμό και στη συνέχεια με τη γενιά του 1930 που χρησιμοποίησε το είδος ως πεδίο έκφρασης των προβληματισμών τους σχετικά με την ελληνικότητα (Χατζηγεωργίου 2007). Όλες οι παραπάνω περίοδοι εντάσσονται στο πλαίσιο της

γραμματολογικής προσέγγισης που ακολουθεί η διδασκαλία της λογοτεχνίας στο Λύκειο, σύμφωνα με το ισχύον πρόγραμμα σπουδών.

Από την άλλη, ένα από τα βασικά ενδιαφέροντα της παρούσας εφαρμογής, η σχέση του παρόντος με το παρελθόν –είτε πρόκειται για το παρελθόν όπως το μελετά η ιστοριογραφία είτε για το παρελθόν όπως το συλλαμβάνει η λογοτεχνία–, διατυπώνεται και μέσα στο [Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών](#) για την Ιστορία. Οι μαθητές αναμένεται «να καταστούν ικανοί, μέσα από τη γνώση του παρελθόντος, να κατανοήσουν το παρόν, να στοχαστούν για τα προβλήματά του και να προγραμματίσουν υπεύθυνα το μέλλον τους». Και αν λάβουμε υπόψη έναν άλλο στόχο του προγράμματος σπουδών για την ιστορία, ότι δηλαδή αναμένεται οι μαθητές «να κατανοήσουν ότι η Ιστοριογραφία είναι “ανακατασκευή” του παρελθόντος, ότι βασίζεται σε πηγές και ότι συνιστά επιλεκτική διαδικασία» και σκεφτούμε συγχρόνως και τη Μεταϊστορία του Hayden White που θεωρεί πως οι κανόνες της ιστοριογραφικής αφήγησης είναι ίδιοι με αυτούς της λογοτεχνικής αφήγησης, τότε υπάρχει πεδίο πρόσφορο για μια συνανάγνωση ιστοριογραφικών αφηγήσεων και ιστορικής μυθοπλασίας.

Ο προβληματισμός που έχει διατυπωθεί σχετικά με τα ιστορικά μυθιστορήματα που έχουν γραφτεί και στα ελληνικά από τη δεκαετία του 1990 και μετά, τα οποία θέτουν το ερώτημα «όχι ποια είναι η ιστορική πραγματικότητα και πώς μπορεί να αποδοθεί πειστικά, αλλά τι είναι, πώς και από ποιον κατασκευάζεται η πραγματικότητα που παρουσιάζεται ως η αληθινή, ένα ερώτημα οντολογικής φύσης που θέτει τον προβληματισμό για τα όρια και την ιδιότητα της ιστορικής λογοτεχνίας και της επιστημονικής ιστορίας» (Κοσμάς, 2004), απασχολούσε τη διδάσκουσα κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του σεναρίου.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Η πρόθεση για διαθεματική προσέγγιση και η συνεξέταση του θέματος μέσα από το πρίσμα και της ιστορίας έδειξε την κατεύθυνση προς την οποία θα κινηθεί το σενάριο

ως προς την αξιοποίηση των ΤΠΕ. Το ελληνικό διαδίκτυο είναι χώρος στον οποίο παρεπιδημούν διάφορες περιθωριακές απόψεις σχετικά με την ελληνική ιστορία, σε τέτοιο μάλιστα σημείο που αυτού του είδους οι ιστοσελίδες καθόλου δεν αποτελούν νησίδα ανορθολογισμού, αλλά αντίθετα έναν κανόνα που διεκδικεί την πρωτοκαθεδρία στο ελληνικό διαδίκτυο, κανόνα ενισχυμένο και από την περιορισμένη κατά βάση παρουσία θεσμοθετημένων φορέων ενός πιο μετριοπαθούς και υπεύθυνου ιστορικού λόγου. Στις μαθητικές εργασίες ιστορίας εμφανίζονται άκριτα –όταν εμφανίζονται– παραπομπές σε αμφισβητούμενες πηγές, οι οποίες δεν έχουν περάσει από κανενός είδους φιλτράρισμα. Δεν μπορούμε να παραβλέψουμε το γεγονός πως αυτού του είδους ο ιστορικός λόγος –εθνικιστικός, ανορθολογικός, συνωμοσιολογικός, εσωστρεφής, χωρίς καμία αυτοσυνειδησία της υποκειμενικότητάς του–, που βρήκε στο διαδίκτυο τον ιδανικό χώρο για να φύεται ανεξέλεγκτα, αποτελεί το κυρίαρχο παράδειγμα για τους μαθητές μας. Πέρα λοιπόν από τη χρήση άλλων τεχνολογικών εργαλείων που χρησιμοποιούνται στο σενάριο –χρήση που περιορίζεται σε εργαλειακό ρόλο–, προκρίνεται ως σημαντικότερος ο στόχος να ασκηθούν οι μαθητές στην εφαρμογή συγκεκριμένων κριτηρίων ως προς την αξιολόγηση των ιστοσελίδων με ιστορικές πληροφορίες που συναντούν στο διαδίκτυο.

Κείμενα²

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων:

Πάνος Καρνέζης, *Ο λαβύρινθος* (αποσπάσματα). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2004.

Διδώ Σωτηρίου, *Ματωμένα χρώματα* (αποσπάσματα). Αθήνα. Κέδρος, 2012⁵³.

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό:

Ιστοσελίδες:

Η [ιστοσελίδα](#) του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού για την ελληνική ιστορία

---

² Σε περίπτωση που το σενάριο επεκταθεί στην εποχή του Βυζαντίου υπάρχει διαθέσιμη προτεινόμενη βιβλιογραφία και υποστηρικτικό υλικό στο συνταγμένο σενάριο.

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα: [«Πρόσωπα και θέματα της νεοελληνικής λογοτεχνίας»](#)

[Βιβλιονέτ](#)

Ταινία

Jean-Jacques Annaud, *Το όνομα του ρόδου*, 1986 (5:47-10:13).

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α' φάση (πριν την ανάγνωση)

1^η-2^η ώρα (αίθουσα διδασκαλίας με φορητό υπολογιστή και ασύρματη σύνδεση στο διαδίκτυο)

Κατά την πρώτη φάση, οι μαθητές δε συγκεντρώθηκαν στο εργαστήριο πληροφορικής, επειδή δεν ήταν διαθέσιμο, και παρέμειναν στην σχολική αίθουσα· το γεγονός αυτό δεν επηρέασε όμως καθόλου την υλοποίηση του σεναρίου, γιατί όλες οι ενέργειες έγιναν με τον φορητό υπολογιστή και τον βιντεοπροβολέα. Οι μαθητές χωρίστηκαν σε ομάδες των τεσσάρων ατόμων, γιατί αυτός ο αριθμός εξυπηρετούσε καλύτερα την οργάνωση της τάξης. Το κριτήριο με το οποίο χωρίστηκαν ήταν ένα προηγούμενο project στο οποίο συμμετείχε το τμήμα. Οι ίδιοι οι μαθητές αποφάσισαν να διατηρήσουν τη σύνθεση των ομάδων, κάτι που έγινε αποδεκτό από τη διδάσκουσα. Η εκπαιδευτικός τους εξήγησε το γενικότερο πλαίσιο του σεναρίου, τονίζοντας ότι δεν αφορούσε συγκεκριμένα κείμενα από το σχολικό εγχειρίδιο, ότι αυτό θα έδινε τη δυνατότητα ευελιξίας και ότι ο καθένας θα μπορούσε να συνεισφέρει από τις προσωπικές γνώσεις και αναγνώσεις του στην ενότητα. Το γεγονός ότι δεν υπήρχαν κείμενα τα οποία θα έπρεπε να είναι στην εξεταστέα ύλη στο τέλος έτυχε θερμής υποδοχής από την ολομέλεια της τάξης.

Κατόπιν, προβλήθηκε το διαφημιστικό απόσπασμα της ταινίας το [Το όνομα του Ρόδου](#), στην οποία ένας φραγκισκανός μοναχός προσπαθεί να εξιχνιάσει μια σειρά εγκλημάτων σε ένα ιταλικό μοναστήρι βενεδικτίνων. Στη φάση αυτή δεν ενημερώθηκαν οι μαθητές ούτε για το ποια ταινία ήταν ούτε ότι βασιζόταν σε βιβλίο.

Λίγο πριν ολοκληρωθεί το απόσπασμα, η εκπαιδευτικός σταμάτησε την προβολή για να μην εμφανιστούν τα στοιχεία της ταινίας και έγινε η ερώτηση για την εποχή κατά την οποία διαδραματίζεται και αν κατάλαβαν από πού προέρχεται το απόσπασμα. Με ευκολία απάντησαν τον Μεσαίωνα, αλλά δεν είχε δει κανείς την ταινία ούτε κανείς είχε διαβάσει το βιβλίο του Ουμπέρτο Έκο (αν και όταν ειπώθηκε ο τίτλος, δύο μαθητές δήλωσαν ότι υπήρχε στη βιβλιοθήκη του σπιτιού τους και θα ήταν από τις επιλογές τους για ανάγνωση το καλοκαίρι).

Σε ερώτηση πώς μπορεί κανείς να είναι σίγουρος για την εποχή κατά την οποία διαδραματίζεται η υπόθεση, η απάντηση ήταν λόγω των κάστρων, των ρούχων, των αλόγων. Στην ερώτηση *Πώς μπορεί να αποδοθεί μία ιστορική εποχή σε μία ταινία* η απάντηση ήταν πως ο σκηνοθέτης είχε διαβάσει αντίστοιχα βιβλία ή είχε δει άλλες ταινίες. Η πληροφορία ότι στις προσεγμένες παραγωγές κινηματογράφου, όπως και σε πολλά ψηφιακά παιχνίδια με ιστορικό περιεχόμενο, προσλαμβάνονται ιστορικοί ως επιστημονικοί σύμβουλοι τους προκάλεσε έκπληξη και οι μαθητές της θεωρητικής κατεύθυνσης δήλωσαν ότι θα ήθελαν να κάνουν αυτό το επάγγελμα. Ειδικά για το *Όνομα του Ρόδου*, ένας από τους πιο έγκριτους μεσαιωνολόγους, ο Ζακ Λε Γκοφ, είχε συνεργαστεί ως ειδικός επιστημονικός σύμβουλος στην ταινία, ώστε να εξασφαλιστεί υψηλός βαθμός πιστότητας στην αποτύπωση του παρελθόντος, κάτι που τονίστηκε ιδιαίτερος στα παιδιά.

Στην ερώτηση *σε ποιο κειμενικό είδος ανήκει το βιβλίο* η πρώτη απάντηση ήταν μυθιστόρημα και μετά από προτροπή να είναι πιο συγκεκριμένοι απάντησαν «ιστορικό μυθιστόρημα». Η μεγαλύτερη αμηχανία, ωστόσο, προκλήθηκε όταν ζητήθηκε από τους μαθητές να αναφέρουν κάποια ιστορικά μυθιστορήματα που είχαν διαβάσει· δεν υπήρξε καμία απάντηση. Σε προτροπή της εκπαιδευτικού να σκεφτούν τα πρώτα αναγνώσματά τους πάλι δεν υπήρξε κάποια απάντηση· έτσι, αναφέρθηκε το όνομα της Πηνελόπης Δέλτα ως πιο πιθανή επιλογή, λίγα από τα παιδιά όμως είχαν διαβάσει κάποιο βιβλίο της.

Στη συνέχεια, προβλήθηκε στην οθόνη με τον βιντεοπροβολέα ο πίνακας του Άλμπερτ Άλντορφερ [«Η μάχη του Αλέξανδρου στην Ισσό»](#). Η εκπαιδευτικός πληροφόρησε την τάξη ότι ο πίνακας χρονολογείται στο 1529, την εποχή δηλαδή στην οποία αναφέρεται και το μυθιστόρημα, αλλά παρουσιάζει ένα πολύ προγενέστερο γεγονός. Στην ερώτηση *τι το περίεργο παρατηρούν* οι απαντήσεις ήταν περισσότερο προσανατολισμένες στη βία. Μόνο στην ερώτηση για το *αν οι ενδυματολογικές επιλογές ήταν οι σωστές* παρατήρησαν τους ιππότες, αλλά χρειάστηκε περισσότερη συζήτηση για να καταλήξουν στη διαφορά από την ένδυση που παρουσιάζουν τα αρχαία αγγεία. Σε αυτό το σημείο έγινε και προβολή της Μάχης της Ισσού από αρχαίο μωσαϊκό για να γίνει πιο κατανοητή η διαφορά. Τα σχόλια για τον αναχρονισμό στον πίνακα του Άλντορφερ ήταν ότι εκείνα τα μοντέλα είχε ο ζωγράφος στην εποχή του ή ότι δεν ήξερε την πραγματικότητα της αρχαιότητας. Σε αυτήν την φάση δεν έγινε εκτενέστερη αναφορά, αλλά πληροφορήθηκαν τα παιδιά για το ιστορικό γεγονός της ήττας του Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπή την ίδια χρονιά στην πολιορκία της Βιέννης. Υπό αυτό το πρίσμα, ακούστηκαν σχόλια όπως «Θα ήθελαν να είναι ο Αλέξανδρος», «Θα ήθελαν να είναι κοσμοκράτορες». Η εκπαιδευτικός τόνισε τα στοιχεία της Αποκάλυψης που υπάρχουν στον πίνακα (ο ουρανός, η τελική μάχη καλού-κακού) με σκοπό να διευρυνθεί η «ανάγνωσή» του και να δοθούν στοιχεία προς προβληματισμό.

Στην ερώτηση *αν είχαν δει κάποιες ταινίες με ιστορικό περιεχόμενο* οι πρώτες που αναφέρθηκαν ήταν οι *300*, ο *Σπάρτακος* και η *Τροία*. Εδώ ξεκίνησε ένας διάλογος μεταξύ των μαθητών κατά πόσο είναι ιστορικές ταινίες, εφόσον έχουν έντονα μυθοπλαστικά στοιχεία. Στην ερώτηση *Πώς παρουσιάζεται ο «άλλος», ο «κακός» στις ταινίες;* σχολίασαν πως είναι πάντα λιγότερο ωραίος, λιγότερο έξυπνος, «χάλια». Ειδικά οι Πέρσες παρουσιάζονται τερατόμορφοι και όταν τους ζητήθηκε να το αιτιολογήσουν, η απάντηση ήταν «για να αναδειχθεί ο καλός». Δεν υπήρξε

αναφορά στην ενδεχόμενη προπαγάνδα που θα μπορούσε να αναγνωριστεί σε αυτού του είδους τις ταινίες.

Σε αυτό το σημείο προβλήθηκε μετά από αίτημα των μαθητών το κινηματογραφικό τρέιλερ των [300](#). Με αφορμή την προβολή αυτή ξεκίνησε ένας διάλογος για την ιστορικότητα και τον τρόπο με τον οποίο χειρίζονται τα στοιχεία οι ταινίες: η αφήγηση δεν υπηρετεί την ιστορική πραγματικότητα, αλλά τις εισπράξεις. Εδώ έγινε η ερώτηση για το κατά πόσο “είδε” η ταινία τους Πέρσες με τα μάτια του παρόντος, εφόσον είναι σήμερα μία από τις εμπόλεμες ζώνες του πλανήτη. Οι μαθητές σχολίασαν το γεγονός με μάλλον έντονο ύφος μερικοί και χρειάστηκε η παρέμβαση της εκπαιδευτικού για να επανέλθει η συζήτηση στην ιστορική διάσταση.

Στο υπόλοιπο δεκάλεπτο του πρώτου δώρου έγινε συζήτηση για το κατά πόσο είναι εφικτό να αποτυπωθεί η ιστορική πραγματικότητα σε ένα βιβλίο ή μία ταινία και ακόμη αν είναι σκόπιμο. Η διάσταση της ιστορικής αλήθειας και της πιστότητας στα κείμενα ήταν, αρχικά, αδιαπραγμάτευτη για τους μαθητές, που είπαν ότι δεν πρέπει για κανέναν λόγο να παραποιείται η ιστορική αλήθεια. Στη συνέχεια, οι μαθητές ενημερώθηκαν ότι επρόκειτο να ασχοληθούμε με ιστορικά κείμενα που θα αφορούσαν στο Βυζάντιο, αλλά οι ίδιοι εξέφρασαν την επιθυμία, αν γινόταν, να μην επιλεγεί η συγκεκριμένη περίοδος, αλλά η σύγχρονη ιστορία ή η αρχαία, αίτημα που τελικά έγινε αποδεκτό ως προς τη σύγχρονη ιστορία και συγκεκριμένα τη Μικρασιατική Καταστροφή.³

Β' φάση

3^η ώρα (εργαστήριο πληροφορικής)

Αυτή η ώρα είχε τις δικές της ιδιαιτερότητες, καθώς ήταν η έκτη ώρα της Παρασκευής πριν τις διακοπές του Πάσχα. Οι μαθητές βρίσκονταν σε μία έντονη ανησυχία και αδημονούσαν να τελειώσει η ημέρα. Το γεγονός ότι η διδασκαλία θα

---

³ Βλ. και το πεδίο «Αφετήρια», σ. 16 του παρόντος σεναρίου.

γινόταν στο εργαστήριο λειτούργησε κατευναστικά, επειδή ήξεραν ότι δε θα ήταν μία τυπική ώρα διδασκαλίας και έτσι, συμμετείχαν με μεγαλύτερη προθυμία σε σχέση με τη διδασκαλία στην τάξη. Η πρώτη τους πρόταση, πάντως, ήταν να δούμε ταινία (ή το *Όνομα του Ρόδου* ή τους *300* ή οποιαδήποτε άλλη ιστορική), κάτι που απορρίφθηκε άμεσα από την εκπαιδευτικό, με την υπόσχεση όμως ότι η ώρα θα ήταν ενδιαφέρουσα.

Οι μαθητές κάθισαν ανά ομάδα στους υπολογιστές και τους ζητήθηκε να μπουν στο Drive στο οποίο ήταν αναρτημένο το [φύλλο εργασίας 1](#). Ακολουθώντας την αρχική στοχοθεσία του σεναρίου για την κωδικοποίηση των χαρακτηριστικών του ιστορικού μυθιστορήματος με επαγωγικό τρόπο αλλά και την επιθυμία των παιδιών να ασχοληθούμε με τη σύγχρονη ιστορία, τους δόθηκε η οδηγία να ασχοληθούν μόνο με το σύντομο [απόσπασμα](#) από το μυθιστόρημα της Διδούς Σωτηρίου *Οι νεκροί περιμένουν*.

Δόθηκε λίγος χρόνος στις ομάδες να διαβάσουν το κείμενο και κατόπιν τα μέλη συζήτησαν ποια χαρακτηριστικά τού προσδίδουν τον χαρακτηρισμό ιστορικό μυθιστόρημα. Δε θεώρησαν το απόσπασμα ιστορικό με τη στενή έννοια, αλλά μίλησαν για το βιβλίο που από τον τίτλο μόνο (*Οι νεκροί περιμένουν*) φαίνεται ότι αναφέρεται σε ιστορικά γεγονότα. Η μία ομάδα είπε ότι θα το κατέτασσε με ευκολία και στην αυτοβιογραφία, αλλά εδώ δόθηκε η διευκρίνιση ότι το υποκείμενο της αφήγησης δε συνδέεται με τη συγγραφέα του έργου. Λόγω της γενικότερης ανησυχίας ενόψει των διακοπών, όλοι οι σχολιασμοί έγιναν προφορικά και τα παιδιά δεν κράτησαν σημειώσεις για μελλοντική παραγωγή λόγου, καθώς δήλωσαν οι περισσότεροι ότι μετά το Πάσχα μάλλον θα έλειπαν.

4^η ώρα (αίθουσα διδασκαλίας με φορητούς υπολογιστές και ασύρματη σύνδεση στο διαδίκτυο)

Αυτή ήταν η πρώτη ώρα μετά τις διακοπές του Πάσχα και ο αριθμός των μαθητών που είχε έρθει εκείνη την ημέρα επαρκούσε για τρεις ομάδες. Κάθισαν ανά τέσσερα

άτομα και είχαν μπροστά τους από έναν φορητό υπολογιστή. Στην κάθε ομάδα δόθηκε ένα αντίτυπο από το βιβλίο του Πάνου Καρνέζη *Ο λαβύρινθος* (ένα από την βιβλιοθήκη του σχολείου, ένα της εκπαιδευτικού και ένα μίας μαθήτριας). Το μυθιστόρημα αυτό τοποθετείται, όπως και της Διδώς Σωτηρίου, στην εποχή της οπισθοχώρησης του ελληνικού στρατού από το μικρασιατικό μέτωπο και προφανώς ο συγγραφέας (γεννηθείς το 1968) δεν έχει ζήσει τα γεγονότα. Οι σελίδες που μελέτησαν ήταν οι 131-135 λόγω της ομοιότητας της αφήγησης σε εκείνο το σημείο με το απόσπασμα της Διδώς Σωτηρίου που είχαν ήδη μελετήσει (πρωτοπρόσωπη αφήγηση, πόλεμος στο φόντο, υποκειμενική ματιά, έντονος έμμεσος σχολιασμός των γεγονότων). Επίσης, υπήρχαν και δύο αντίτυπα του *Οι νεκροί περιμένουν*.

Πριν ξεκινήσουν την ανάγνωση άνοιξαν τον υπολογιστή τους στην ιστοσελίδα «[Πρόσωπα και θέματα της νεοελληνικής λογοτεχνίας](#)» της [Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα](#) (ο σύνδεσμος τους είχε ήδη σταλεί στο Email τους από την εκπαιδευτικό) και τους δόθηκε λίγος χρόνος ώστε να μελετήσουν τα θεωρητικά κείμενα για το ιστορικό μυθιστόρημα και στη συνέχεια να εντοπίσουν τα ανάλογα στοιχεία στο απόσπασμα του *Λαβυρίνθου*. Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι η σύσταση των ομάδων δεν ήταν η ίδια με του προηγούμενου μαθήματος λόγω του μικρότερου αριθμού των μαθητών και αυτό είχε το κόστος του σε χρόνο. Για αυτόν τον λόγο επιλέχθηκε και η παραγωγική διαδικασία για την κωδικοποίηση των χαρακτηριστικών του ιστορικού μυθιστορήματος, ενώ την προηγούμενη ώρα ήταν επαγωγική/εξερευνητική.

Οι μαθητές πρόλαβαν να διαβάσουν τα θεωρητικά κείμενα και το απόσπασμα, αλλά έμεινε πολύ λίγος χρόνος για να εντοπίσουν τα στοιχεία που θα αποδείκνυαν την ιστορικότητα του μυθιστορήματος. Προλάβαμε και αναφέραμε (ένας μαθητής έγραφε στον πίνακα) ότι αναφερόταν στο παρελθόν, είχε σαφές ιστορικό πλαίσιο αναφοράς, περιέγραφε το παρελθόν, περιείχε στοιχεία πολεμικής οργάνωσης. Η ολοκλήρωση της εργασίας και η σύγκριση των δύο οπτικών (Σωτηρίου-Καρνέζη) μετατέθηκε για την επόμενη φορά.

5^η-6^η ώρα (αίθουσα διδασκαλίας με φορητούς υπολογιστές και ασύρματη σύνδεση στο διαδίκτυο)

Την ημέρα του τελευταίου δώρου του σεναρίου στην τάξη υπήρχαν μόνο έξι μαθητές και η προοπτική ήταν να μειωθούν και άλλο. Έτσι αποφασίστηκε να διατεθεί ο χρόνος για να ολοκληρωθεί το σενάριο. Οι μαθητές που ήταν παρόντες θα έδιναν ενδοσχολικές εξετάσεις, συνεπώς δεν είχαν το πιεστικό άγχος των υπολοίπων και μπόρεσαν να ασχοληθούν με το σενάριο μάλλον ευχάριστα.

Δεν εμβαθύνουμε στη σύγκριση των δύο προηγούμενων ιστορικών μυθιστορημάτων που μελετήσαμε, αλλά προκρίθηκε το πέρασμα στον επόμενο στόχο του σεναρίου, να διερευνηθεί, δηλαδή, από τους μαθητές ο τρόπος με τον οποίο επηρεάζει η συγχρονία του συγγραφέα τη θέαση του παρελθόντος. Τα βιβλία ήταν ξανά διαθέσιμα και τους ζητήθηκε να καθίσουν ανά δύο, έχοντας και έναν φορητό υπολογιστή το κάθε ζευγάρι. Τα ερωτήματα που συζητήθηκαν ήταν:

- η σχέση παρόντος-παρελθόντος μέσα από τα αποσπάσματα που διάβασαν,
- εντοπίζουν κάποιες συγκεκριμένες αξίες και στάσεις να αναδεικνύονται μέσα στα κείμενα;
- Θέτουν τα κείμενα κάποιον στόχο ως προς την ιστορία και τον διδακτικό προς εμάς ρόλο της;

Οι ερωτήσεις αυτές γράφτηκαν στον πίνακα για να υπάρχει ένα πλαίσιο αναφοράς κατά τη διάρκεια της συζήτησης. Η προοπτική παραγωγής λόγου με τα συγκεκριμένα ερωτήματα δεν ήταν η πρώτη επιλογή για τη διδάσκουσα και ίσως στη συγκεκριμένη χρονική στιγμή να ήταν και ακατάλληλη, καθώς θα απαιτούσε χρόνο· σε επίπεδο διαλόγου, όμως, με τόσο λίγα άτομα, ήταν ιδανικές οι συνθήκες για να συμμετάσχουν όλοι, όπως και έγινε. Ωστόσο, σε όλη τη διάρκεια υλοποίησης του σεναρίου οι μαθητές ενθαρρύνονταν έντονα να έχουν αρκετές καρτέλες περιήγησης ανοικτές ώστε να μη χάνεται καθόλου χρόνος (Email, Drive, τα κείμενα αναφοράς κ.ά).

Φάνηκε ότι η μνήμη της μικρασιατικής καταστροφής ενυπάρχει έντονα στο παρόν, καθώς δύο μαθητές ξεκίνησαν με προσωπικές μαρτυρίες (την ιστορία του παππού του ο ένας και ένα περιστατικό που άκουσε στο οικογενειακό του περιβάλλον ο άλλος). Είπαν ότι διάβαζαν περίπου αυτά που είχαν ακούσει και τους ήταν οικεία. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι έγινε προσπάθεια να συνδεθούμε με το Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού για να υπάρχει και ένα ιστορικό πλαίσιο αναφοράς, αλλά η ιστοσελίδα δεν ήταν διαθέσιμη (και δεν είναι ούτε κατά τη χρονική στιγμή που γράφεται το παρόν κείμενο).

Όσον αφορά στο βλέμμα του συγγραφέα, αν προβάλλει κάτι από την εποχή του στο μυθιστόρημα, οι μαθητές είπαν ότι αυτό μπορεί να συμβαίνει με τον Καρνέζη, αλλά πολύ λιγότερο με τη Σωτηρίου, καθώς οι περιγραφές της συνάδουν με όσα είχαν ακούσει. Οι γνώμες που ακούστηκαν αναφορικά με τις στάσεις και τις αξίες που προβάλλουν τα δύο κείμενα ήταν σαφώς σε ατομικό και όχι κοινωνικό επίπεδο. Ειπώθηκε ότι «άλλο να είσαι εσύ πληγωμένος και άλλο να διαβάζεις για νεκρούς», για την «αφέλεια του πατέρα στη Σωτηρίου που γλεντάει και ο κόσμος καίγεται».

Στη διάρκεια της δεύτερης ώρας ασχοληθήκαμε με την αξιολόγηση ιστοσελίδων. Στο Drive είχε αναρτηθεί το [Φύλλο εργασίας 2](#) (φύλλο εργασίας 4 στο συνταγμένο σενάριο) και ζητήθηκε από τους μαθητές να ανοίξουν την ιστοσελίδα με το [πρόγραμμα](#) πληροφοριακού γραμματισμού που εκπόνησε η βιβλιοθήκη του Αλεξάνδρειου Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης. Τους ζητήθηκε να διαβάσουν τα κριτήρια αξιολόγησης των ιστοσελίδων και να τα συζητήσουν μεταξύ τους, αλλά και στην ολομέλεια. Σχολιάστηκε ότι ο απλούστερος τρόπος αξιολόγησης είναι η κατάληξη της ιστοσελίδας, αλλά ότι δεν αποτελεί το μοναδικό κριτήριο. Τους ζητήθηκε, στη συνέχεια, να κάνουν μία μικρή πρακτική εφαρμογή των κριτηρίων αυτών σε δύο ιστοσελίδες, στο [defencenet](#) (που προτείνει το αρχικό σενάριο) και στην ιστοσελίδα του [Ιδρύματος Μελετών Χερσονήσου του Αίμου](#) (εφόσον η ιστοσελίδα του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού δεν ήταν διαθέσιμη). Οι υπερσύνδεσμοι στάλθηκαν

με ένα Email στους μαθητές. Τους δόθηκε αρκετός χρόνος (περίπου δέκα λεπτά) για να περιηγηθούν ελεύθερα στις δύο ιστοσελίδες και μετά να γίνει ο σχολιασμός.

Τα συμπεράσματα εξήχθησαν αβίαστα για το ποια από τις δύο ιστοσελίδες ήταν πιο αντικειμενική από την γενικότερη εικόνα ακόμη (το ένα έχει σχολή, μοιάζει με πανεπιστήμιο, όμως δεν έχει κατάληξη .edu, για το ΙΜΧΑ). Σαφώς ως πηγή θα επέλεγαν το ΙΜΧΑ, αν είχαν να συντάξουν μία εργασία, χωρίς όμως να απορρίπτουν εντελώς και κάποια από τα άρθρα της άλλης ιστοσελίδας. Βέβαια, το γενικότερο πλαίσιο διαπίστωσαν ότι δεν είναι τόσο «επιστημονικό», γιατί δεν έχει μόνο ιστορικές πληροφορίες, αλλά είναι γενικότερου ενδιαφέροντος⁴.

Στα τελευταία λεπτά ρωτήθηκαν οι μαθητές για τις εντυπώσεις τους από το σενάριο και ήταν όλοι πολύ θετικοί, αν και σχολιάστηκε το γεγονός ότι θα έπρεπε να το διδαχθούν όλοι και όχι μόνο οι εναπομείναντες.

---

⁴ Βλ. τα αρχεία *ergasia_1* και *ergasia_2* στον Φάκελο Τεκμηρίων.

ΣΤ. ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Φύλλο εργασίας 1

Βασισμένοι στο απόσπασμα από το *Σκούφος από πορφύρα* που διαβάσαμε θα προσπαθήσουμε να συνάγουμε κάποια συμπεράσματα σχετικά με τα χαρακτηριστικά του ιστορικού μυθιστορήματος, συγκεκριμένα τη σχέση του κειμενικού αυτού είδους με τον χρόνο στον οποίο τοποθετούνται τα γεγονότα της αφήγησης και την ταυτότητα του πρωταγωνιστή.

Συζητήστε μεταξύ σας τα εξής:

- Σε ποια περίοδο διαδραματίζεται το απόσπασμα που διαβάσατε; Εκμεταλλευτείτε τα στοιχεία που δίνει το ίδιο το κείμενο και κάντε, αν σας χρειάζεται, και σχετική έρευνα στο διαδίκτυο.

Αν δυσκολευτείτε συμβουλευτείτε τη βάση της [Βιβλιονέτ](#) στην οποία δίνονται λεπτομέρειες για το συγκεκριμένο βιβλίο

- Με ποιους τρόπους αποδίδεται η περίοδος αυτή; Ποιες σχετικές πληροφορίες σας δίνονται στο κείμενο; Θεωρείτε πως αποδίδεται πιστά το ιστορικό περιεχόμενο; Θεωρείτε πως ήταν στόχος της συγγραφέα η πιστή αποτύπωση της εποχής; Υπάρχουν τυχόν αναφορές οι οποίες αποκαλύπτουν ιδιαιτερότητες του παρελθόντος; Τι ατμόσφαιρα δημιουργεί το σκηνικό αυτό το οποίο αξιοποιεί η συγγραφέας και πώς επηρεάζει την αφήγησή της;

Αν χρειάζεστε βοήθεια στην εξακρίβωση των παραπάνω, ανατρέξτε είτε στο αντίστοιχο κεφάλαιο του σχολικού βιβλίου είτε και στην [ιστοσελίδα](#) του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού που είναι αφιερωμένη στην ελληνική ιστορία. Επηρεάζει η ιστορική συγκυρία όσα εξιστορεί ο αφηγητής;

- Ποιος είναι ο πρωταγωνιστής στο κείμενο της Δούκα; Πώς περιγράφεται μέσα στο κείμενο; Ποια χαρακτηριστικά του αποδίδονται; Τι δυνατότητες δίνει στη Δούκα η επιλογή αυτή; Τι περιορισμούς δημιουργεί;

- Διαβάστε επίσης ένα μικρό [απόσπασμα](#) από το μυθιστόρημα της Διδώς Σωτηρίου *Οι νεκροί περιμένουν* και αναζητήστε το βιβλίο στη βάση της [Βιβλιονέτ](#). Εντάσσεται και το κείμενο αυτό στα ιστορικά μυθιστορήματα; Πριν απαντήσετε, προσέξτε τη χρονολογία συγγραφής και έκδοσης του βιβλίου, αλλά και το χρονικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται τα γεγονότα που εξιστορούνται.
- Κρατήστε σημειώσεις από τη συζήτησή σας ώστε στο τελικό σας κείμενο να ενσωματώσετε τις παρατηρήσεις της ομάδας σας σχετικά με τη σχέση των ιστορικών μυθιστορημάτων με τη χρονική περίοδο στην οποία τοποθετείται η δράση τους, καθώς και με το πρόσωπο που επιλέγεται ως πρωταγωνιστής.

Φύλλο εργασίας 2

Βασιζόμενοι στη συζήτηση που κάναμε προηγουμένως αλλά και στα κριτήρια που σας δίνονται παρακάτω, συζητήστε μεταξύ σας σχετικά με τη φερεγγυότητα των ιστοσελίδων που μελετήσατε στο μεσοδιάστημα από την προηγούμενη φορά.

- Ποια ιστοσελίδα σας φαίνεται συνολικά περισσότερο αξιόπιστη;
- Ποιες ενστάσεις θα μπορούσατε να θέσετε ως προς τις (ιστοσελίδες) και με ποια επιχειρήματα;

Συμπυκνώστε τις απόψεις σας σε ένα σύντομο κείμενο λαμβάνοντας υπόψη και τις ερωτήσεις που προτείνει σχετικά το [πρόγραμμα](#) πληροφοριακού γραμματισμού που εκπόνησε το Αλεξάνδρειο Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης.

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το σενάριο ήταν, κατά κύριο λόγο, μία άλλη εκδοχή του αρχικού συνταγμένου σεναρίου, καθώς η τάξη υλοποίησης ήταν η Γ΄ Λυκείου και όχι η Β΄, όπως ήταν ο αρχικός σχεδιασμός, και η ιστορική χρονική στιγμή στην οποία εστίασαμε ήταν η Μικρασιατική Καταστροφή και όχι τόσο το Βυζάντιο.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Για σενάριο που εξερευνούσε τη δυνατότητα να προσεγγιστούν οι στόχοι του μαθήματος της λογοτεχνίας με τη συνδρομή των ΤΠΕ, η συγκεκριμένη χρονική στιγμή που υλοποιήθηκε στη Γ΄ Λυκείου δεν μπορεί να χαρακτηριστεί η καλύτερη δυνατή, καθώς μετά τις διακοπές του Πάσχα η προσέλευση των μαθητών ήταν μειωμένη. Ωστόσο, αν πραγματοποιηθεί σε μία άλλη στιγμή (στην αρχή ή στο μέσο της χρονιάς), παρουσιάζει ενδιαφέρον και για τους μαθητές αλλά και για τον/την εκπαιδευτικό. Επειδή απευθύνεται, αρχικά, στη Β΄ Λυκείου, το σενάριο έχει αρκετές εργασίες για το σπίτι και προετοιμασία, κάτι που δεν μπορεί να λειτουργήσει στη Γ΄ Λυκείου, άρα θα πρέπει το σύνολο του έργου να εκπονείται κατά τη διάρκεια του σχολικού ωραρίου.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Abrams, M. H. 2005. *Λεξικό λογοτεχνικών όρων*. Αθήνα: Πατάκης.

Κοσμάς, Κ. 2002. *Μετά την ιστορία: ιστορία, ιστορικό μυθιστόρημα και εθνικές αφηγήσεις στο τέλος του εικοστού αιώνα*. Βερολίνο: Freie Universität Berlin. [20-07-14]

Χατζηγεωργίου, Ν. 2007. *Λεξικό της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Πρόσωπα. Έργα. Ρεύματα. Όροι*. Αθήνα: Πατάκης.